صبا
روزنامه فرهنگ و هنر

صاحب امتیاز: موسسه فرهنگی هنری وصف صبا
مدیر مسئول و سردبیر: محمدرضا شفیعی
دبیر تحریریه: امیر افشار فتوحی

www.rooznamehsaba.com
rooznamehsaba

تهران - خیابان آیت‌الله مدنی - کوچه خجسته منش - پلاک ۵
تلفن: ۶-۷۷۵۸۲۴۲۲ فکس: ۷۷۵۴۸۲۴۵
چاپ: موسسه فرهنگی مطبوعاتی ایران
توزیع: نشر گستر امروز

چگونه دشمن در جنگ روایت‌ها تاریخ را وارونه جلوه می‌دهد؟

شهاب اسفندیاری: راه مقابله با باخت‌گرایی تقویت روایت فتح است

دکتر شهاب اسفندیاری، دانش‌آموخته دکتری «نظریه انتقادی و مطالعات فیلم» از دانشگاه ناتینگهام انگلستان در گفت‌وگویی به بررسی اجمالی دلایل وجود خلأ در حوزه «جنگ روایت‌ها» در عرصه تولید روایت‌های تاریخی در کشور پرداخته است.

دکتر شهاب اسفندیاری در این رابطه گفت: به نظر من عمده موفقیت دشمن از طریق میدان داخلی بود. حتی این شبکه‌های فارسی زبان وابسته که در دهه اخیر برپا شد هم خروجی و محصول آن فضای فرهنگی و رسانه‌ای غفلت‌زده داخلی است. اغلب عناصر و عوامل اصلی آن‌ها در زیست‌بوم آن فضای فرهنگی و سیاسی که در داخل شکل گرفت، پرورش یافتند و به خارج منتقل شدند. آن زیست‌بوم با درک نادرست از معادلات جهانی و فهم سطحی از تاریخ و فرهنگ غرب و غفلت از منافع ملی و هویت فرهنگی، عناصر سیاسی و رسانه‌ای پرورش داد که حتی خدمت ذیل ارتش بیگانه و حمایت از حمله دشمن خارجی به کشور و نسل‌کشی ده‌ها هزار نفر در غزه هم برایش قبحی ندارد.

وی افزود: اگر قدری به عقب برگردیم می‌بینیم در روزگاری برخی دفاع از هویت ملی و فرهنگی در برابر شبیخون دشمن را با جنگ «دن کیشوت» با آسیاب‌های بادی مقایسه کردند. ایستادگی در برابر سیطره محصولات فرهنگی بیگانه را «سیم خاردار کشیدن مقابل سیل» جلوه دادند. این کنش‌گری‌ها خواسته یا ناخواسته راه را برای «عادی‌سازی» و «طبیعی نمایی» عملیات فرهنگی و رسانه‌ای دشمن هموار کرد. متأسفانه عده‌ای از «نخبگان» سیاسی و فرهنگی ما در این مسیر چنان دچار خوش‌بینی و ساده‌لوحی نسبت به دشمن بودند که گاه خروجی نظر و عمل آنها در فضای فرهنگی داخل «بزک کردن چهره دشمن» بود. این چهره‌ها و جریان‌ها در برخی از ارکان حاکمیت و نیز در مطبوعات و فضای مجازی به شدت به ترویج «باخت‌گرایی» دامن می‌زدند. باخت‌گرایی به یک وضعیت ذهنی و روانی و نیز سیاسی گفته می‌شود که افراد هرگونه تلاش و مبارزه و ایستادگی برای رسیدن به هدف را بیهوده و شکست خورده پنداشته و بدون هر مقاومتی خواهان تسلیم هستند.

اسفندیار ادامه داد: باخت‌گراها هر مشکلی که در جامعه و اقتصاد و فرهنگ باشد را صرفاً به «خود» نسبت می‌دهند و دامن «دیگری» (دشمن) را از هر بدی و زشتی و ظلم می‌زدایند. انگار هرآنچه در تاریخ میان ما و دشمن رخ داده تقصیر ما بوده و «هر چه آن خسرو کند نیکو بود». چنان تصویری از معادلات بین‌المللی ارائه می‌دهند که انگار ما هستیم که عنصر مزاحم در «نظم بین‌الملل» هستیم. در ادبیات آنها اگر دقت کنید دائماً تکرار می‌کنند که «ما» باید برویم مشکلات‌مان با «جامعه بین‌الملل» را حل کنیم. از نگاه آنان ما متهم هستیم که انقلاب کردیم و «نظم جهانی» - یعنی سلطه چند قدرت زورگو بر منابع کشورها از جمله کشور خودمان- را با اخلال مواجه کردیم. ما متهم هستیم که با تسخیر لانه جاسوسی مناسبات و روابط دیپلماتیک با آمریکا را بر هم زدیم و اسباب زحمت برای خودمان فراهم کردیم. گمان می‌کنند اگر اجازه می‌دادیم آمریکایی‌ها نیروی انسانی و لوازم و امکانات یک کودتای دیگر را در تهران حفظ می‌کردند بیشتر در راستای منافع ملی ما بود. در نگاه «پاک و خطاپوش» باخت‌گراها، آمریکایی‌ها هرچه بکنند، حتی حمله نظامی به کشورهای همسایه ما و اشغال سرزمین‌های اطراف ما و کشتن و آواره کردن میلیونها انسان بی‌گناه و تقویت و تجهیز هیولای داعش، هیچ نیتی جز حفظ «صلح و ثبات جهانی» ندارند ولی ما اگر بخواهیم از حریم میهن خود دفاع کنیم و از گروه‌های بومی و ملی مقاومت در برابر اشغال و تجاوز و ترور حمایت کنیم، دنبال دردسر و بی‌ثباتی هستیم.

وی اظهار داشت: در جنگ اخیر غزه، بعد از حماسه‌ای که مقاومت در طوفان الاقصی آفرید و بر امنیت و اقتدار رژیم صهیونی ضربه‌ای ترمیم‌ناپذیر وارد کرد و با وجود آنکه بسیاری از تحلیل‌گران غربی هم به قرار گرفتن رژیم صهیونی در «حلقه آتش» و در مسیر فروپاشی از درون اذعان داشتند، باخت‌گراها تصویری واژگون از میدان ارائه می‌کردند. عملیاتی مانند وعده صادق ۱ و ۲ را - که بزرگترین حملات پهپادی و موشکی تاریخ جنگ‌های جهان نام گرفته و طی آن لااقل دهها موشک بالستیک اهداف مورد نظر در عمق خاک یک قدرت اتمیِ مستظهر به پشتیبانی چند قدرت اتمی دیگر را از فاصله ۱۷۰۰ کیلومتری هدف قرار داده —نادیده می‌گیرند و شرایط کشور را مشابه سال ۱۳۶۷ و قبل از قطعنامه ۵۹۸ جلوه می‌دهند. طعنه و کنایه می‌زنند که اگر چنین و چنان نشده بود سیدحسن نصرالله و فرماندهان مقاومت شهید نمی‌شدند. شبیه همان قاعدینی که پس از جنگ احد طعنه می‌زدند که اگر به حرف ما گوش داده بودید افرادی مانند حضرت حمزه سید الشهداء شهید نمی‌شدند.

وی افزود: به نظر می‌رسد حوادث و وقایع اخیر زمینه را برای آگاهی بیشتر مردم فراهم کرده است. هم در سطح بین‌المللی و هم در سطح داخلی شاهد تغییر برخی نگرش‌ها هستیم. برخی خوش‌بینی‌ها به نظام و روابط بین‌الملل رنگ می‌بازد و نگاه‌ها واقعی‌تر می‌شود. نقاب از چهره مدعیان حقوق بشر و قوانین بین‌المللی افتاده و حقیقت آشکارتر شده است. دکتر شهاب اسفندیاری اذعان داشت: راه مقابله با روایت «باخت‌گرایی»، تقویت روایت «فتح» است. ما پیروزی‌ها و موفقیت‌های خودمان را متأسفانه نتوانستیم به شکل درست و مؤثر روایت کنیم و این فضایی فراهم کرد که روایت‌های دشمن بر بخش‌هایی از مردم اثرگذار شود. این بدین معنی نیست که ضعف‌ها و نقص‌ها و قصورها و تقصیرها را نادیده بگیریم. مهم این است که آن نگاهی که دشمن دنبال ترویج آن است تا امید و انگیزه برای هرگونه تلاش و مبارزه برای بهبود و پیشرفت را از ما سلب کند غالب نشود. در این خصوص نیازمند نگاه راهبردی در مدیریت فرهنگی هستیم.

وی ادامه داد: طبعاً ما نیازمند اقتباس برای تبدیل گزارش‌ها به متن‌های قابل استفاده در تولیدات نمایشی و رسانه‌ای هستیم. در این اقتباس‌ها اولا باید آن نگاه راهبردی حفظ شود و مشخص باشد که اکنون مسئله اصلی و چالش کلیدی چیست و این اثر چگونه می‌خواهد به این مسئله بپردازد تا پاسخی موثر و اقناع کننده ارائه شود. این مستلزم تحقیق و پژوهش قبل از تولید است. ثانیا در فرایند تولید نیز باید دقت کرد که ملاحظات کیفی و هنری و بلاغی فدای شتاب و شعار نشود. ثالثا باید به الگوهای مصرف رسانه‌ای و قشرهای مختلف مخاطب، خصوصا نسل جوان و زبان و ادبیات خاص آنها هم توجه کرد. منظور از اقتباس صرفا برای تولید فیلم و مجموعه‌های نمایشی نیست. امروز با توجه به قالب‌های گوناگون چندرسانه‌ای و دسترسی به پیام‌رسان‌ها و شبکه‌های اجتماعی و اثرگذاری آثار کوتاه، باید در تولید چنین آثار چندرسانه‌ای هم بیشتر سرمایه‌گذاری شود.